

CZU 343.1:343.98

DOI 10.5281/zenodo.14930166

Iurie ODAGIU*,
criminalistic@gmail.com

COLECTAREA MOSTRELOR PENTRU CERCETARE COMPARATIVĂ: ASPECTE PROCESUALE ȘI DE TACTICĂ CRIMINALISTICĂ

Adnotare: Articolul se referă la importanța mostrelor pentru cercetarea comparativă în cadrul procesului penal, subliniind rolul acestora în identificarea persoanelor și obiectelor implicate în infracțiuni. Mostrele sunt definite ca obiecte utilizate pentru compararea cu probele materiale, având scopul de a stabili legătura între suspect și fapta comisă. Deși nu sunt probe materiale în sensul tradițional, mostrele au un statut procesual independent și contribuie semnificativ la clarificarea circumstanțelor cazului. În articol se evidențiază distincția între mostre și probe materiale, subliniind că primele nu sunt direct legate de infracțiune, dar servesc ca instrumente de identificare. Participarea specialiștilor la procesul de colectare a mostrelor este esențială, în special pentru cele biologice, deoarece aceștia pot preveni erorile și asigura calitatea mostrelor. Procesul de obținere a mostrelor se desfășoară în trei etape: pregătirea, obținerea directă și fixarea rezultatelor. Fiecare etapă necesită o planificare atentă și respectarea cerințelor legale și tehnice.

Cuvinte-cheie: mostre, cercetare comparativă, proces penal, identificare, probe materiale, specialiști, colectare, etape, pregătire, obținere, fixare, erori, calitate, circumstanțe, statut procesual, colaborare, eficiență.

SAMPLES' COLLECTING FOR COMPARATIVE RESEARCH: PROCEDURAL AND FORENSIC TACTICAL ASPECTS

Annotation: The article discusses the importance of samples for comparative research within the criminal process, emphasizing their role in identifying individuals and objects involved in crimes. Samples are defined as objects used for comparison with material evidence, aiming to establish a link between the suspect and the committed act. Although they are not material evidence in the traditional sense, samples have an independent procedural status and significantly contribute to clarifying the circumstances of the case. The article highlights the distinction between samples and material evidence, noting that samples are not directly related to the crime but serve as identification tools. The involvement of specialists in the sample collection process is essential, especially for biological samples, as they can prevent errors and ensure the quality of the samples. The process of obtaining samples occurs in three stages: preparation, direct collection, and fixation of results, with

* Conferențiar universitar, doctor în drept, prim-prorector pentru studii și managementul calității, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova (ROR: <https://ror.org/036kvxa54>); e-mail: academia@mai.gov.md, ORCID ID: 0000-0002-2474-5299, e-mail: criminalistic@gmail.com

each stage requiring careful planning and adherence to legal and technical requirements.

Keywords: *samples, comparative research, criminal process, identification, material evidence, specialists, collection, stages, preparation, obtaining, fixation, errors, quality, circumstances, procedural status, collaboration, efficiency.*

1. INTRODUCERE

Infrațiunea, ca fenomen complex al realității obiective, este interconectată cu diverse alte fenomene și generează o serie de consecințe care contribuie la formarea unei imagini clare atât despre fapta în sine, cât și despre persoana care a comis-o. În cadrul procesului penal, stabilirea circumstanțelor relevante, inclusiv identificarea autorului faptei prejudiciabile, se realizează și prin expertiza urmelor lăsate la locul faptei. Aceste urme pot conține informații despre caracteristicile biologice ale organismului uman, obținute prin mostrele destinate cercetării comparative, definite ca obiecte utilizate pentru compararea cu probele materiale, având rolul de a stabili legătura între suspect și infrațiune.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova, deși nu oferă o definiție explicită a mostrelor pentru cercetare comparativă, reglementează în mod clar tipurile de obiecte și substanțe care pot fi ridicate în acest scop. Obținerea mostrelor este esențială pentru a determina existența sau inexistența unei legături între obiectele respective și evenimentul infrațiunii. Această activitate implică o cercetare comparativă a mostrelor cu obiectele descoperite în urma comiterii infrațiunii, având ca scop acumularea de probe argumentate științific în cauza penală. În plus, procesul de obținere a mostrelor se desfășoară în trei etape distincte: pregătirea, obținerea directă și fixarea rezultatelor, fiecare dintre acestea necesitând o planificare atentă și respectarea cerințelor legale și tehnice. Implicarea specialiștilor în acest proces este crucială, în special în cazul mostrelor biologice, pentru a preveni erorile, a asigura calitatea procesului și a respecta drepturile persoanelor de la care se colectează mostrele pentru cercetare comparativă. Acest articol își propune să analizeze importanța mostrelor pentru cercetarea comparativă în cadrul procesului penal, evidențiind rolul lor în identificarea infractorilor și stabilirea adevărului.

2. DISCUȚII

Infrațiunea, asemenea oricărui alt fenomen din realitatea obiectivă, este interconectată cu diverse alte fenomene și generează o serie de consecințe, care contribuie la conturarea unei imagini atât despre fapta în sine, cât și despre individul care a săvârșit-o.

Una dintre modalitățile de stabilire a circumstanțelor care necesită dovedite într-un dosar penal, cum ar fi identificarea persoanei care a comis fapta prejudiciabilă, este depistarea urmelor lăsate la locul faptei, inclusiv a informației despre caracteristicile biologice ale organismului uman, cu ajutorul mostrelor obținute special în cadrul urmăririi penale, care sunt numite mostre pentru cercetare comparativă. „Mostra (modelul-tip) este un obiect folosit pentru compararea cu proba materială în scopul stabilirii apartenenței de grup și identificării individuale a persoanelor, obiectelor, animalelor, stabilirii persoanei cadavrului, precum și clarificării circumstanțelor importante pentru cauză. Modelul pentru comparație este purtătorul caracteristicilor (trăsăturilor, semnelor) obiectelor materiale în litigiu”¹.

Codul de procedură penală al Republicii Moldova nu conține o definiție a mostrelor

¹ Golubenco Gh., Neicuțescu O., Mostrele de comparație în expertiza criminalistică. Avocatul Poporului, nr.4, 2009, p. 11.

pentru cercetare comparativă, dar, potrivit art.155 CPP, legiuitorul indică o serie de obiecte, urme și substanțe care pot fi ridicate în calitate de mostre pentru examinare comparativă în vederea efectuării expertizelor de identificare: „1) sânge, spermă, păr, secvențe de unghii, microparticule de pe corp; 2) salivă, sudoare și alte eliminări ale corpului; 3) amprente digitale, mulaje ale dinților și falangelor; 4) înscrisuri, obiecte, piese vestimentare și părți ale lor, alte materiale ce reflectă deprinderile persoanei respective; 5) fonograma vocii, fotografii sau înregistrări video; 6) corpuri materiale, substanțe, materie primă, produse; 7) arme de diferite tipuri, cartușe, tub-cartușe, gloanțe, piese și uneltele folosite la confecționarea acestora; 8) dispozitive explozive neutralizate, părți componente ale lor, piese, mecanisme și uneltele folosite la confecționarea acestora; 9) alte substanțe și obiecte”².

Scopul obținerii mostrelor este necesitatea de a stabili existența sau inexistența unei legături cu evenimentul infracțiunii a obiectelor din care au fost obținute, adică determinarea implicării acestei persoane sau a acestui obiect în săvârșirea infracțiunii. Pentru aceasta se efectuează o cercetare comparativă a mostrelor cu obiectele apărute în urma pregătirii, comiterii și ascunderii infracțiunii, care pot fi urme descoperite în timpul cercetării locului faptei, documentelor ridicate de la bănuît, învinuit etc.

Din perspective teoretice, se realizează identificarea unui obiect concret, motiv pentru care mostrele au primit definiția de mostre pentru cercetare (examinare) comparativă. În acest context, mostrele pentru cercetare comparativă sunt obiecte de origine cunoscută, deoarece au fost obținute de la un obiect cunoscut („verificat”), iar obiectele, urmele, substanțele apărute în urma comiterii crimei sunt obiecte necunoscute, deoarece originea lor urmează a fi stabilită.³

Temeiul de fapt pentru obținerea mostrelor este necesitatea de a efectua o cercetare comparativă de identificare (expertiză), care este posibilă doar cu folosirea unor mostre. Potrivit ar. 154 CPP, pentru obținerea mostrelor organul de urmărire penală emite o ordonanță motivată, „în care, în special, se indică: persoana care va colecta mostrele, persoana de la care se vor colecta mostrele; care anume mostre și în ce număr (cantitate) trebuie colectate; când, unde și la cine trebuie să se prezinte persoana de la care vor fi colectate mostrele; când și cui trebuie să fie prezentate mostrele după colectare”⁴. Sarcina care stă în fața obținerii mostrelor pentru cercetarea comparativă este colectarea datelor materiale necesare pentru efectuarea expertizei de identificare completă, în vederea acumulării la dosarul penal a probelor științific argumentate.

Unii autori consideră că mostrele devin probe în urma atribuirii lor unei forme corespunzătoare din punct de vedere procesual penal, pentru care este necesară efectuarea unei expertize de identificare, care reprezintă o acțiune procesuală independentă de colectare a mostrelor, precum și de clarificare și verificare a celor deja existente. Aceștia subliniază că mostrele conțin informații care sunt utilizate la stabilirea adevărului în caz și, prin urmare, sunt considerate probe⁵.

² Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, art. 699.

³ Шурухнов Н.Г. Криминалистика. - М., 2002, p. 373.

⁴ Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, art. 699.

⁵ Жбанков В.А. Получение образцов для сравнительного исследования. - М., 1992, p. 5. Дулов А.В. Права и обязанности участников судебной экспертизы. - Минск, 1962, p. 169.

Autorul R. S. Belkin afirmă că „mostrele nu sunt dovezi materiale, ci reprezintă o categorie independentă de obiecte utilizate în procesul penal”⁶. N. V. Terziev completează că „între mostre și dovezile materiale există o distincție fundamentală, și anume că cele din urmă sunt legate de evenimentul investigat... Nici investigatorul, nici expertul nu pot crea dovezi materiale prin acțiunile lor, dar mostrele pot fi obținute de către investigator...”⁷. Autorul A. I. Vinberg scrie că „mostrele nu sunt dovezi materiale, ele au o semnificație independentă, fiind obiecte destinate să contribuie la identificarea persoanelor și obiectelor pentru stabilirea circumstanțelor relevante pentru caz”⁸, iar N. A. Selivanov menționează că „recunoașterea unui obiect ca probă materială presupune existența unei legături între acest obiect și circumstanțele stabilite ale cazului, iar în ceea ce privește mostrele comparative, nu se poate vorbi despre o astfel de legătură. Ele sunt legate de investigare, nu de evenimentul investigat și caracterizează un anumit subiect sau obiect, indiferent de relația sa cu cauza penală. Ajutând la realizarea identificării, mostrele servesc, în esență, ca instrumente de cunoaștere, iar în acest sens pot fi comparate cu aparatele, dispozitivele, materialele și alte mijloace tehnice utilizate de expert în efectuarea cercetării obiectelor materiale”⁹.

Alți autori consideră mostrele de comparație drept probe derivate. Clasificarea mostrelor ca fiind probe materiale derivate este argumentată, în special, prin faptul că ele poartă aceleași proprietăți ca și probele materiale originale și sunt destinate cercetării acestor proprietăți, iar existența lor este condiționată de prezența probei materiale originale și de necesitatea cercetării acesteia.¹⁰

Mostrele există nu în locul dovezilor materiale originale, ci pentru a fi comparate cu acestea. Având în vedere cele de mai sus, pentru mostrele destinate cercetării comparative, cercetătorii în domeniul procesual recunosc adesea statutul de categorie independentă de obiecte utilizate în cadrul procesului judiciar.

Punctele de vedere exprimate de autorii indicați subliniază o distincție importantă între probele materiale și mostrele pentru comparație. Este adevărat că mostrele de comparație sunt adesea folosite ca instrumente de cunoaștere și nu sunt direct legate de infracțiunea cercetată în același mod în care sunt probele materiale. Totuși, observăm că se aduc argumente care contrazic această afirmație. Deși mostrele de comparație nu sunt legate direct de infracțiune, ele pot fi esențiale pentru stabilirea unei legături între un bănuț, învinuit și o infracțiune. De exemplu, mostrele de ADN sau amprente digitale pot ajuta la identificarea bănuțului ori învinuitului în cauza penală. Chiar dacă mostrele de comparație sunt legate de procesul de investigare, ele pot oferi informații cruciale care contribuie la înțelegerea circumstanțelor cazului. De exemplu, compararea unor mostre de substanțe chimice poate ajuta la stabilirea originii unei substanțe folosite la săvârșirea infracțiunii.

În instanțele de judecată, mostrele comparative sunt acceptate ca probe, atâta timp

⁶ Белкин Р.С. Экспериментальный метод получения образцов для сравнительного исследования // Проблемы судебной экспертизы. - Вып. 1. - М., 1961, p. 134.

⁷ Терзиев Н. В. Идентификация и определение родовой (групповой) принадлежности. - М., 1961, p. 23.

⁸ Винберг А. И. Образцы для сравнительного исследования // Практика применения нового уголовного процессуального законодательства. - М., 1962, p. 45-46.

⁹ Селиванов Н.А. Вещественные доказательства. - М., 1971, p. 12.

¹⁰ Эйсман А.А. Заключение эксперта (структура и научное обоснование). - М., 1967, p. 150.

cât se poate demonstra că au fost obținute și analizate conform standardelor legale și științifice. Aceasta sugerează că, deși nu sunt probe materiale în sensul tradițional, ele au un rol semnificativ în procesul penal. Deși unii autori compară mostrele comparative cu instrumentele tehnice utilizate de experți, este important de menționat că aceste instrumente sunt folosite pentru a obține probe care pot influența deciziile judiciare. Astfel, mostrele comparative nu sunt doar instrumente, ci și surse de informație care pot avea un impact direct asupra rezultatelor unui caz. Deși există o distincție între probele materiale și mostrele comparative, este important să recunoaștem că acestea din urmă pot avea un rol semnificativ în procesul penal, contribuind la identificarea și stabilirea faptelor relevante pentru caz.

Potrivit art. 158 CPP, „corpuri delictive sunt recunoscute obiectele în cazul în care există temeiuri de a presupune că ele au servit la săvârșirea infracțiunii, au păstrat asupra lor urmele acțiunilor criminale sau au constituit obiectivul acestor acțiuni, precum și bani sau alte valori ori obiecte și documente care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii, constatarea circumstanțelor, identificarea persoanelor vinovate sau pentru respingerea învinuirii ori atenuarea răspunderii penale”¹¹. În acest context, mostrele pentru comparație nu sunt incluse în mod direct în definiția corpului delict. Corpul delict se referă în principal la obiectele care au fost utilizate la comiterea infracțiunii sau care au fost afectate de aceasta. Asemenea mostre sunt utilizate în scopul comparării cu probele materiale pentru a ajuta la identificarea sau confirmarea unor aspecte legate de caz, dar nu sunt ele însele corpuri delictive.

Totuși, mostrele pentru comparație pot avea un rol important în procesul de investigare și pot contribui la stabilirea legăturilor între un suspect și o infracțiune, dar nu se încadrează în definiția strictă a corpului delict așa cum este formulat în articolul 158 CPP, posedând doar o caracteristică din definiție, cum ar fi „alte obiecte care pot servi ca mijloace pentru descoperirea infracțiunii”. Mostrele pentru comparație servesc la maximum pentru descoperirea infracțiunii prin faptul că păstrează asupra lor caracteristicile obiectului creator de urmă.

Din punct de vedere procesual, mostrele pentru cercetarea comparativă nu pot fi recunoscute ca probe materiale, deoarece nu sunt legate în mod direct de evenimentul infracțiunii. Aceste obiecte au un statut procesual independent și îndeplinesc o singură funcție – aceea de a lega de evenimentul infracțiunii obiectele care figurează sau ar putea figura în dosar ca probe materiale. Această funcție se realizează în procesul de comparare a obiectelor cercetate cu mostrele. Susținătorii includerii mostrelor în categoria probelor materiale, ca unul dintre argumente invocă faptul că acestea pot servi ca mijloc de descoperire a infracțiunii și de identificare a vinovaților. În plus, în opinia lor, fără mostre pentru cercetarea comparativă probele materiale își pierd semnificația, deoarece ele sunt un mijloc de identificare a acestora.

Primul argument nu poate fi considerat suficient, deoarece capacitatea de a servi ca mijloc de stabilire a circumstanțelor cazului este comună probelor de orice tip, nu doar celor materiale. De asemenea, nu se poate accepta că probele materiale își pierd puterea probantă fără mostre pentru cercetarea comparativă, deoarece asemenea probe sunt legate în mod obiectiv de evenimentul cercetat. De fapt, mostrele dobândesc semnificație

¹¹ Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251, art. 699.

probatorie doar în prezența probelor materiale. Atât probele materiale, cât și mostrele servesc ca mijloace de stabilire a aceluiași fapt (de exemplu, că tubul de cartuș, găsit la locul infracțiunii, a fost tras dintr-o anumită armă). Dar cercetarea probei materiale ca parte a mediului unde a avut loc infracțiunea oferă posibilitatea de a cunoaște modificările survenite în acel mediu, de a reconstitui modelul evenimentului derulat. Un obiect devine probă materială, dobândind una dintre caracteristicile sale (de exemplu, devenind instrumentul infracțiunii), ca rezultat al evenimentului, iar ca mijloc de identificare acesta devine ulterior. Legătura directă cu infracțiunea constituie caracteristica principală a probei materiale (a corpului delict), care, respectiv, determină semnificația sa probatorie. Această caracteristică nu este specifică mostrelor pentru cercetarea comparativă, deoarece acestea pot fi formate deja după evenimentul respectiv, existând înainte de acesta și independent de el.

Principală caracteristică a mostrelor constă în faptul că ele apar drept rezultat al activității procesuale, desfășurate deja în cadrul urmăririi penale. Activitatea specifică, în urma căreia apar mostrele, necesită un anumit mod procesual de lucru cu acestea, care se deosebește semnificativ de modul de lucru cu probele materiale. Astfel, probele materiale trebuie mai întâi să fie examinate și ridicate de la locul infracțiunii sau prin alte acțiuni de urmărire penală, iar apoi se emite o ordonanță de recunoaștere a acestora drept probe materiale și se anexează la dosarul penal. În cazul obținerii mostrelor, ordinea acestor acțiuni este inversă: mai întâi se emite o ordonanță, iar apoi se realizează obținerea acestora.

În literatura criminalistică, delimitarea între mostre și probe materiale este adesea realizată pe baza principiilor teoriei identificării, pornind de la împărțirea lucrurilor cercetate în obiecte de identificat și obiecte identificatoare¹². Conform acestui punct de vedere, „toate obiectele de identificat sunt considerate probe materiale, în timp ce obiectele identificatorii pot fi atât probe materiale, cât și mostre”¹³.

Mostrele destinate cercetării comparative nu ar trebui considerate ca gen de probă independent, întrucât acestea nu sunt corelate direct cu evenimentul infracțiunii, nu dispun de o semnificație probatorie autonomă și, analizate individual, nu pot demonstra existența sau inexistența unei fapte social periculoase sau vinovăția unei persoane. În cadrul procesului penal, mostrele au un rol distinct, în sensul că reprezintă obiecte materiale utilizate pentru stabilirea identității sau a apartenenței la un grup în contextul desfășurării unei expertize judiciare. Aceasta constituie semnificația procesuală a mostrelor în cadrul procesului penal.

Activitatea organelor de aplicare a legii cu atribuții în domeniul cercetării infracțiunilor se desfășoară în cadrul legal prevăzut de legislația procesual-penală, însă normele dreptului procesual penal reglementează regulile de efectuare a acțiunilor de urmărire penală, dar nu conțin recomandări sau procedee care ar permite majorarea ratei de eficacitate a acțiunilor de urmărire penală, o planificare și realizare corectă a acestora. Astfel de sarcini sunt soluționate de tactica criminalistică¹⁴.

În linii mari, această tactică poate fi caracterizată prin două trăsături esențiale: fle-

¹² Popa Gh. Tehnică criminalistică. Curs universitar. București: Pro Universitaria, 2008, p. 17.

¹³ Белкин Р.С. Экспериментальный метод получения образцов для сравнительного исследования // Проблемы судебной экспертизы. - Вып. 1. - М., 1961, p. 135.

¹⁴ Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală: Curs universitar, Chișinău, Cartea Militară, 2020, p.10.

xibilitatea și versatilitatea la situațiile specifice. Aspectele legate de conținutul tacticii, precum și trăsăturile și elementele acesteia au fost examinate în detaliu în diverse lucrări ale specialiștilor din domeniul criminalisticii din țară și peste hotare. Aspectele legate de tactica obținerii mostrelor pentru cercetarea comparativă pot fi împărțite în mod condiționat în două părți. În prima sunt incluse aspectele generale cum ar fi planificarea și pregătirea obținerii mostrelor pentru cercetarea comparativă, atragerea specialiștilor și a altor persoane, utilizarea cunoștințelor speciale și a mijloacelor tehnico-științifice, precum și fixarea rezultatelor colectării mostrelor pentru cercetare comparativă. Cealaltă parte este dedicată tacticii obținerii mostrelor de scris, sol, materiale, substanțe, produse, sânge, salivă etc.

Atunci când se colectează mostre pentru cercetarea comparativă, trebuie să se țină cont de toate principiile de bază ale tacticii criminalistice. Este deosebit de important să se acorde atenție metodelor și procedeele dezvoltate de criminalistică pentru realizarea proceselor de colectare. Deoarece colectarea de mostre pentru cercetarea comparativă este clasificată în legea procesual penală ca un procedeu probatoriu, cel puțin se află printre acestea, toate principiile tacticii criminalistice se aplică. Cunoștințele și utilizarea procedeele și recomandărilor tactice au o importanță practică importantă în acest context.

Cunoașterea și aplicarea procedeele și recomandărilor tactice de obținere a mostrelor este necesară din motivul că această acțiune se desfășoară cu participarea persoanei de la care se obțin mostrele. În consecință, este necesară stabilirea unui contact psihologic, coordonarea și manifestarea unui comportament adecvat al tuturor participanților la acest procedeu probatoriu în vederea aplicării tacticilor oportune situațiilor create.

Aspectele tactice de obținere, ambalare și prezentare a materialelor, inclusiv a diferitelor mostre pentru expertiza grafologică, traseologică, balistică, dactiloscopică și alte tipuri de cercetare, care sunt efectuate la Centrele de expertize judiciare din R. Moldova (Centrul Tehnico-criminalistic și Expertize Judiciare al IGP, Centrul Național de Expertize Judiciare al MJ, Centrul de medicină legală al MS ș. a.), sunt, de regulă, prezentate în instrucțiunile de specialitate și în ghidurile metodologice. Aplicarea acestora contribuie la obținerea corectă a mostrelor. În acest context, trebuie, desigur, să se țină cont de criteriile de acceptabilitate a procedeele tactice, „deoarece doar acelea dintre ele au relevanță pentru practica de urmărire penală care corespund principiilor legalității, deontologiei profesionale și sunt fundamentate științific. De asemenea, trebuie de avut în vedere că natura procedeele și recomandărilor tactice și conținutul acestora sunt determinate de situația de urmărire penală existentă la etapa respectivă a procesului.

Dezvoltarea științei și implementarea realizărilor acesteia în activitatea economică și socială conduc la extinderea tipurilor de materii prime, semifabricate și produse, care devin adesea obiecte ale cercetării în cadrul expertizelor. În același timp, dezvoltarea științei și tehnicii contribuie și la apariția unor noi metodologii moderne de expertiză judiciară, care, la rândul lor, permit extinderea cercului obiectelor de cercetare comparativă. Ca urmare, acest fapt duce la complicarea tehnicilor de obținere a mostrelor, precum și a regulilor de pregătire a acestora pentru efectuarea expertizei. De obicei, apare necesitatea utilizării unor cunoștințe speciale și a participării în această acțiune procesuală a specialiștilor (experți tehnicieni, biologi, tehnologi ș.a.), ceea ce, la rândul său, se reflectă asupra tacticii de colectare a mostrelor pentru cercetarea comparativă.

Din punct de vedere tactic, în procesul de obținere a mostrelor pentru cercetarea comparativă, se pot distinge trei etape: pregătitoare; a obținerii directe a mostrelor; de

fixare a rezultatelor colectării mostrelor pentru cercetare comparativă (etape clasice pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală¹⁵).

Etapa pregătitoare ocupă un loc important în vederea obținerii mostrelor pentru cercetarea comparativă. La această fază, ofițerul de urmărire penală rezolvă o serie de sarcini organizaționale, procesuale și tactice. Pentru ca acțiunea procesuală să fie realizată cu succes și să ofere un rezultat pozitiv, aceasta trebuie, înainte de toate, să fie gândită și planificată în profunzime. Așa că trebuie să fie rezolvate următoarele sarcini: ce mostre sunt necesare și în ce cantitate, cine trebuie să participe la colectarea acestora, unde și când ar trebui să se desfășoare această acțiune procesuală și ce mijloace tehnice sunt necesare pentru efectuarea acesteia.

La etapa pregătitoare a colectării mostrelor pentru cercetarea comparativă, ofițerul de urmărire penală va emite o ordonanță. În aceasta, pe lângă datele generale, se indică temeiul și scopul obținerii mostrelor, ce mostre sunt necesare, metoda de obținere, precum și locul obținerii și faptul participării specialistului, când și cui trebuie să fie prezentate mostrele după colectare.

Pot exista cazuri în care persoana de la care trebuie colectate mostrele pentru cercetarea comparativă refuză să participe la această acțiune procesuală. Deoarece legislația nu prevede responsabilitatea pentru refuzul de a oferi mostre, în situația existentă ofițerul de urmărire penală trebuie, înainte de toate, să explice semnificația acestei acțiuni procesuale persoanei care refuză să participe la colectarea mostrelor. În acest sens, se aplică toate procedeele tactice pentru a stabili un contact psihologic cu acea persoană. Dacă o astfel de explicație nu este suficientă și apare o situație conflictuală, atunci ar trebui să se încerce obținerea de mostre libere, dacă acestea pot înlocui mostrele experimentale. În cazul în care colectarea mostrelor este absolut necesară, legiuitorul a prevăzut că acestea vor fi colectate prin alt procedeu probatoriu – percheziția. Potrivit alin.2 art.56 CPP, „în cazurile necesare, colectarea mostrelor se face prin percheziție sau ridicare ori concomitent cu efectuarea acestora, precum și a altor acțiuni de urmărire penală”.

Observăm că legiuitorul nu a prevăzut o procedură silită de colectare a mostrelor, a permis organului de urmărire penală să aplice alte procedee probatorii în vederea atingerii acestui scop. Dacă va fi necesar ca ele să fie colectate prin intermediul percheziției, aceasta va fi efectuată cu obținerea autorizației judecătorului de inducție. În cazul, spre exemplu, necesității colectării mostrelor de scris (uneori numite scripte), iar persoana de la care urmează a fi colectate (de regulă bănuț sau învinuit) refuză participarea la această acțiune, ofițerul de urmărire penală se poate limita la percheziționarea locuinței sau locului de muncă în vederea depistării și ridicării mostrelor de comparație libere. Persoana nu poate fi impusă să scrie textul care va fi folosit pentru comparație.

La etapa pregătitoare, ofițerul de urmărire penală trebuie să rezolve o serie de sarcini: să determine sursa obținerii mostrelor, să stabilească ce mostre și în ce cantitate sunt necesare, să aleagă locul și timpul desfășurării acestei acțiuni procesuale, să determine condițiile și metoda de obținere a mostrelor pentru cercetarea comparativă, să evalueze necesitatea prezenței specialistului sau apărătorului, să evalueze necesitatea aplicării mijloacelor tehnico-științifice, să pregătească locul desfășurării acțiunii procesuale.

Determinarea sursei obținerii mostrelor nu prezintă, de obicei, dificultăți și se rezolvă în timpul planificării acțiunii. În acest sens, trebuie de avut în vedere că deja în pro-

¹⁵ Филипов А.Г. Криминалистика, учебник, -М.: Высшее образование, 2008, p. 165.

cesul de cercetare a locului faptei există adesea posibilitatea de a obține mostre pentru cercetarea comparativă, anticipând necesitatea ordonării unor expertize judiciare. Pentru a determina ce mostre și în ce cantitate sunt necesare în vederea cercetării comparative, ofițerul de urmărire penală trebuie să studieze dosarul penal și, dacă este necesar, să consulte specialiști, să definească sarcina pentru care vor fi utilizate aceste mostre, ținând cont de recomandările științei criminalistice.

Locul desfășurării acțiunii procesuale de colectare a mostrelor trebuie ales în funcție de caracterul acestora și specificitatea lor. De exemplu, mostrele de sânge, spermă etc. trebuie obținute într-o instituție medicală, iar mostrele de scris – în biroul ofițerului de urmărire penală.

Timpul obținerii mostrelor este determinat în funcție de scopurile cercetării, disponibilitatea ofițerului de urmărire penală, posibilitatea implicării specialistului etc. De regulă, obținerea mostrelor nu ar trebui să se desfășoare pe timpul nopții. Este important să se cheme participanții la această acțiune procesuală la locul desfășurării ei. Potrivit legii, participanții obligatorii la colectarea mostrelor sunt ofițerul de urmărire penală și persoana de la care se obțin mostrele, iar participantul neobligatorii este specialistul. Bănuitul, învinuitul, victima, martorul sunt chemați conform regulilor de citare, prevăzute de lege.

Invitarea unui specialist pentru participarea la colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă reprezintă o chestiune importantă pe care ofițerul de urmărire penală trebuie să o rezolve la etapa pregătitoare. Participarea specialistului poate lua diverse forme, dintre care cele principale sunt: consultanța în ceea ce privește colectarea mostrelor și oferirea de ajutor practic ofițerului de urmărire penală direct în procesul obținerii acestora. Este important să se utilizeze cât mai mult ajutorul specialistului în această acțiune procesuală, iar în anumite cazuri, de exemplu la obținerea mostrelor de sânge și a produselor de activitate vitală ale organismului uman, participarea medicului devine obligatorie.

O altă problemă importantă pe care ofițerul de urmărire penală trebuie să o rezolve la etapa pregătitoare este determinarea necesității aplicării mijloacelor științifice și tehnice la obținerea mostrelor pentru cercetarea comparativă. Acestea pot fi mijloace prin care se desfășoară procesul de colectare a mostrelor sau se realizează fixarea colectării mostrelor, ori se efectuează ambalarea mostrelor colectate în vederea păstrării și transportării. Aplicarea mijloacelor tehnico-științifice facilitează colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă și asigură calitatea acestora.

Pregătirea locului, determinarea regimului, condițiilor și metodei de colectare a mostrelor sunt, de asemenea, foarte importante la etapa pregătitoare. La colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă, de obicei se creează condiții speciale în funcție de genul de expertiză pentru care sunt obținute aceste mostre.

Procedura de obținere a mostrelor variază în funcție de tipul acestora. De exemplu, la obținerea mostrelor de scris este necesar să se aleagă o hârtie corespunzătoare, similară cu cea pe care este scris documentul cercetat. De asemenea, trebuie create condiții similare cu cele în care a fost scris documentul în litigiu. La colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă legate de activitatea vitală a organismului uman, cum ar fi sângele, saliva, sperma etc., trebuie asigurată sterilitatea desfășurării operațiunilor corespunzătoare. La obținerea mostrelor de salivă, trebuie să se aibă în vedere cum vor fi transportate cât mai repede la laborator, deoarece enzimele acesteia își pierd rapid proprietățile.

Adesea ofițerii de urmărire penală nu iau în considerare astfel de aspecte, ceea ce duce la colectarea de mostre de calitate slabă și împiedică realizarea expertizei.

După etapa pregătitoare, se trece la desfășurarea etapei de lucru – obținerea directă a mostrelor pentru cercetarea comparativă. Tactica criminalistică impune o serie de cerințe generale, obligatorii la colectarea mostrelor: obținerea acestora de către o persoană competentă, în conformitate cu prevederile legale; crearea unor condiții speciale; colectarea unei cantități suficiente de mostre a căror calitate corespunde cerințelor expertizei; certitudinea provenienței mostrelor de la un anumit obiect; documentarea corespunzătoare și ambalarea corectă.

În legătură cu fiecare dintre aceste cerințe, criminaliștii au dezvoltat recomandări tehnice și tactice care asigură implementarea lor. Diversitatea mostrelor pentru cercetarea comparativă determină diversitatea procedeele tactice și a mijloacelor tehnice utilizate la obținerea acestora.

Înainte de a obține mostre de la o persoană, este necesar să se verifice identitatea acesteia, ceea ce se realizează prin verificarea actelor de identitate la audiere sau în cadrul altor activități procesuale. Credibilitatea mostrelor de la un anumit obiect sau persoană trebuie asigurată printr-o documentare procesuală corespunzătoare. De exemplu, mostrele de semnături și scris sunt indicate în procesul-verbal de colectare a mostrelor prin semnăturile celui care a scris și ale ofițerului de urmărire penală, iar mostrele de sânge – prin semnăturile lucrătorului medical, ale persoanei de la care au fost obținute și a ofițerului de urmărire penală.

O cerință foarte importantă la colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă este cantitatea suficientă a acestora, cu o calitate corespunzătoare. Aici ajutorul specialistului este inestimabil, deoarece acesta poate oferi recomandări necesare referitoare la pregătirea pentru obținerea mostrelor pentru cercetarea comparativă, fixarea acestei acțiuni procesuale, evaluarea mostrelor obținute, soluționarea problemei privind „proficiența” (competența) acestora pentru efectuarea expertizei.

În acest context, nu se poate accepta opinia, răspândită printre practicieni, conform căreia cu cât sunt mai multe mostre, cu atât este mai bine. Cantitatea mostrelor experimentale depinde de caracterul obiectului cercetat, de cât de bine sunt reflectate în mostre calitățile și proprietățile obiectului de identificat, de existența unei metodologii corespunzătoare de cercetare și de capacitățile metodelor de cercetare, de rezoluția fotografiilor etc. Prin urmare, problema cantității necesare de mostre trebuie rezolvată în fiecare caz concret. În acest sens, trebuie să se țină cont de recomandările existente, care indică numărul de mostre în cifre absolute.

Calitatea mostrelor este strâns legată de cantitatea acestora și este asigurată prin respectarea anumitor condiții, care includ comparabilitatea, ceea ce înseamnă că caracteristicile mostrei trebuie să corespundă caracteristicilor obiectului cercetat, completitudinea, care reprezintă proprietatea mostrelor de a transmite cât mai exact caracteristicile obiectului de identificat, stabilitatea relativă, adică capacitatea mostrelor de a păstra pe o perioadă mai îndelungată caracteristicile de identificare (indicii identificatori).

Calitatea mostrelor depinde, de asemenea, de ambalarea și transportarea corectă a acestora. Nerespectarea regulilor (cerințelor) poate duce la imposibilitatea efectuării expertizei.

Tactica colectării mostrelor pentru cercetarea comparativă variază în funcție de participanții la această acțiune procesuală și vom distinge trei modalități tactice: tactica

colectării mostrelor de către ofițerul de urmărire penală, tactica colectării mostrelor de către specialist în prezența ofițerului de urmărire penală și tactica colectării mostrelor direct de la persoana de la care sunt obținute (de exemplu, persoana singură oferă saliva, smulge fire de păr, transmite manuscrise personale).

Un aspect distinct al tacticii ar trebui considerate cazurile în care bănuitul sau învinuitul refuză categoric să ofere posibilitatea colectării mostrelor, din care cauză apare necesitatea aplicării măsurilor coercitive pentru colectarea acestora. Pe lângă regulile procesuale și tactice generale discutate, la obținerea anumitor tipuri de mostre trebuie respectate recomandări și procedee tactice mai speciale. De exemplu, în cazul obținerii mostrelor de scris, ofițerul de urmărire penală împreună cu specialistul compun un text pentru dictare, pregătesc pixuri/stilouri, hârtia etc. După chemarea persoanei, se clarifică circumstanțele care influențează calitatea mostrelor obținute (starea vederii, nivelul de instruire, starea de sănătate etc.). Având în vedere circumstanțele clarificate, ofițerul de urmărire penală poate modifica condițiile de colectare (de exemplu, „poate schimba poziția în timpul scrisului, poate înlocui instrumentul de scris, hârtia etc.”) sau poate propune celui care scrie să schimbe condițiile scrisului (de exemplu, să scrie cu litere de tipar sau cu mâna stângă, să semneze în alte variante, să schimbe înclinația sau dimensiunea literelor etc.). În practica de urmărire penală și expertiză sunt cunoscute cazuri în care manuscrisul sau semnătura cercetată au fost realizate în condiții neobișnuite sau într-o stare neobișnuită a celui care scria, ceea ce se reflectă specific în manuscris sau semnătură și face mai dificilă identificarea autorului. Aceste circumstanțe trebuie, de asemenea, să fie luate în considerare de către ofițerul de urmărire penală¹⁶.

Atunci când se obțin mostre, cum ar fi fire de păr smulse, ofițerul de urmărire penală sau specialistul pot propune persoanei de la care se obțin acestea să efectueze singură, sub supravegherea lui, acțiunile necesare, indicându-i zonele corespunzătoare ale capului sau corpului. Mostrele sunt ambalate separat în pungi pregătite din timp, sunt sigilate și semnate de ofițerul de urmărire penală, indicând zonele de pe cap sau de pe corp de unde provin.

Mostrele de sânge și alte produse ale activității vitale ale organismului uman pot fi prelevate în condiții de instituție medicală, respectând regulile sanitare, care exclud posibilele efecte dăunătoare asupra sănătății persoanei de la care se colectează probele respective. În aceste cazuri, ofițerul de urmărire penală este prezent și fixează acțiunile medicului.

Participarea specialistului la colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă este greu de subestimat, ceea ce se explică prin necesitatea utilizării unor cunoștințe speciale, pe care adesea ofițerul de urmărire penală nu le are. Rolul specialistului este deosebit de important la colectarea mostrelor legate de activitatea vitală a organismului uman, deoarece există riscul de a provoca daune onoarei, demnității și sănătății persoanei de la care se colectează mostrele. Un motiv serios pentru implicarea specialistului în vederea obținerii mostrelor biologice este, de asemenea, necesitatea aplicării cunoștințelor și abilităților speciale pentru a efectua această muncă. Erori pot apărea nu doar la obținerea mostrelor biologice, ci și la căutarea și ridicarea urmelor de origine biologică, deoarece

16 Куприянова А.А. Современное состояние судебно-почерковедческих диагностических исследований // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы НИИСЭ МЮ БССР. nr. 8. Минск: Беларусь, 1989, p.57; Ghidul ordonatorului expertizei judiciare / Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova, Institutul de Reforme Penale. – Chișinău: S. n., 2022 (Bons Offices), p. 53-56.

ofițerul de urmărire penală în acest caz nu acordă importanța cuvenită participării specialistului biolog, considerând că urmele de origine biologică (sânge, salivă, spermă, păr etc.) sunt ușor de descoperit și că nu sunt necesare cunoștințe speciale. Această poziție poate conduce adesea la pierderea informațiilor relevante pentru caz. Este suficient să menționăm că uneori, pentru căutarea urmelor de sânge, unii ofițeri folosesc activ surse de radiație ultravioletă, deși iradierea sângelui cu raze UV poate conduce la distrugerea ADN-ului și nu se recomandă iluminarea obiectelor mai mult de 4-5 secunde. Va fi o eroare menținerea fascicolului de lumina UV asupra petei de sânge timp mai îndelungat cu scopul de a executa fotografierea.

Astfel, opinia despre ușurința de a descoperi și de a ridica urme de origine biologică este eronată. Caracteristica urmelor din această categorie este tocmai capacitatea de a se schimba în timp sau sub influența diferiților factori externi.

Așa cum am menționat anterior, calitatea mostrelor obținute pentru cercetarea comparativă depinde, de asemenea, de fixarea corectă a acestora. În funcție de tipul mostrei (lichid, pulbere, solid etc.), obiectele prelevate sunt ambalate în tuburi de sticlă, pungi de polietilenă, plicuri de hârtie etc. Fiecare mostră este ambalată separat în forma în care a fost obținută. La această etapă, respectarea cerințelor de bază privind ambalarea este foarte importantă și se va urmări: evitarea modificării mostrelor, deteriorării sau distrugerii în timpul transportului și păstrării, excluderea posibilității pierderii sau înlocuirii mostrelor, se va asigura protejarea mostrelor de contaminarea cu impurități externe, mai ales în condițiile colectării acestora pentru expertiza ADN.

Fixarea procesului de colectare a mostrelor poate fi realizat prin metode clasice (procesuală și tehnică). Fixarea procesului de colectare a mostrelor în procesul-verbal al acestei acțiuni procesuale este obligatorie (alin.3 art.156 CPP), iar fixarea tehnică (fotografierea, înregistrarea video, schițe etc.) este auxiliară. În funcție de situație, ofițerul de urmărire penală va decide necesitatea fotografierii sau înregistrării video la colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă, cu respectarea normei procesuale ca aceste acțiuni să nu lezeze onoarea și demnitatea persoanelor.

3. CONCLUZII

Dezvoltarea științei și tehnicii, implementarea realizărilor acestora în viața de zi cu zi și în practică duce la extinderea tipurilor de obiecte care devin adesea obiecte ale expertizei; aceasta, la rândul său, complică procesul de obținere a mostrelor pentru cercetarea comparativă. Apare necesitatea utilizării mai frecvente a ajutorului specialiștilor, de exemplu la descoperirea, ridicarea și fixarea mostrelor în timpul perchezițiilor și cercetării la fața locului, precum și la colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă. Participarea specialistului la acțiunile procesuale, de regulă, crește eficiența acestora, făcându-le mai bine direcționate și complete.

Rezolvarea cu succes a sarcinilor procesului penal este posibilă doar cu condiția aplicării pe scară largă a realizărilor tehnico-științifice, transformate în cunoștințe speciale, în interesul justiției și prevenirii infracțiunilor. Mostrele sunt esențiale în procesul penal pentru identificarea persoanelor și obiectelor implicate în infracțiuni. Acestea ajută la stabilirea legăturilor între infractor și fapta comisă, având, deseori, un rol crucial în procesul de investigare și în stabilirea adevărului.

Deși mostrele nu sunt direct legate de infracțiune, ele servesc ca instrumente de identificare și contribuie la clarificarea circumstanțelor cazului, având un „statut proce-

sual” independent. Colectarea mostrelor, în special a celor biologice, necesită cunoștințe și abilități speciale, ceea ce face esențială implicarea specialiștilor în procesul de obținere a acestora. Aceștia pot preveni erorile și asigura calitatea mostrelor, contribuind astfel la eficiența urmăririi penale. Procesul de colectare a mostrelor pentru cercetarea comparativă se desfășoară în trei etape: pregătirea, obținerea directă și fixarea rezultatelor. Fiecare etapă necesită o planificare atentă și respectarea unor cerințe legale și tehnice pentru a asigura validitatea și relevanța mostrelor.

Dezvoltarea științei și tehnicii influențează în mod semnificativ procesul de obținere a mostrelor, extinzând tipurile de obiecte care pot fi cercetate. Aceasta complică, de asemenea, tehnicile de colectare și necesită utilizarea unor metode moderne și a cunoștințelor specializate pentru a asigura calitatea și relevanța probelor în cadrul procesului penal.

BIBLIOGRAFIE
BIBLIOGRAPHY

- Golubenco Gh., Neicuțescu O., Mostrele de comparație în expertiza criminalistică. Avocatul Poporului, nr.4, 2009.
- Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova Nr. 122, din 14-03-2003. Publicat: 05-11-2013 în Monitorul Oficial Nr. 248-251.
- Шурухнов Н.Г. Криминалистика. - М., 2002.
- Жбанков В.А. Получение образцов для сравнительного исследования. - М., 1992.
- Дулов А.В. Права и обязанности участников судебной экспертизы. - Минск, 1962.
- Белкин Р.С. Экспериментальный метод получения образцов для сравнительного исследования // Проблемы судебной экспертизы. - Вып. 1. - М., 1961.
- Терзиев Н. В. Идентификация и определение родовой (групповой) принадлежности. - М., 196.
- Винберг А. И. Образцы для сравнительного исследования // Практика применения нового уголовного процессуального законодательства. - М., 1962.
- Селиванов Н.А. Вещественные доказательства. - М.. 1971. Р. 12.
- Эйсман А.А. Заключение эксперта (структура и научное обоснование). - М., 1967.
- Popa Gh. Tehnică criminalistică. Curs universitar. București: Pro Universitaria, 2008.
- Osoianu T., Odagiu Iu., Ostavciuc D., Rusnac C. Tactica acțiunilor de urmărire penală: Curs universitar, Chișinău, Cartea Militară, 2020.
- Филипов А.Г. Криминалистика, учебник, -М.: Высшее образование, 2008.
- Куприянова А.А. Современное состояние судебно-почерковедческих диагностических исследований // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы НИИСЭ МЮ БССР. nr. 8. Минск: Беларусь, 1989.
- Ghidul ordonatorului expertizei judiciare / Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova, Institutul de Reforme Penale. – Chișinău: S. n., 2022 (Bons Offices).